

KAPRONCZAY KATALIN*

Orvostudományi szakkönyv-újdonságok a millennium évében

A millenniumi ünnepségek egyik fontos eseménye volt az országos kiállítás, amelynek megvalósulása a legkülönbözőbb szakmák, társadalmi, kulturális és tudományos egyesületek összehangolt munkája nyomán vált lehetővé. A látványos és értékes seregszemléből természetesen a könyvkiadók, nyomdák sem maradtak ki. A könyvkiadók a kiállítás közművelődési pavilonjában kaptak helyet, részvételükkel még érzékletesebbé téve az ország kultúrájának és tudományának bemutatását.

Az ország kulturális, közművelődési és tudományos életének 19. századi fejlődése, az ebből fakadó megnövekedett könyv- és időszaki sajtó-igény egyre megbecsültebbé tette a könyves szakmát. Öröndetes volt a könyvkiadók – benne az egy-egy szakterület irodalmának közreadására specializálódtak – számának szaporodása, s a nyomdatechnika fejlődése lehetővé tette nagy mennyiségű és jó minőségű nyomdatermék előállítását.

A kiállításon 19 kiadó mutatta be könyveit. A tudományos szakirodalom közreadásában csakúgy, mint a kiállítás megrendezésében hathatós segítséget nyújtott többek között a Budapesti Királyi Orvosegyesület, a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándor-egylete és a Természet-tudományi Társulat is. A bemutatott anyagban öröndetes nagy volt az orvosi könyvek aránya.

Az 1896-ban napvilágot látott orvostudományi szakkönyvek közül számos olyat tudunk kiemelni, amelyek tartalmilag időtálló értéket képviseltek, megjelentetésük aktualitását nem az évforduló határozta meg.

A Magyar Tudományos Akadémia szerkesztésében a század második felében olyan tudományos kézikönyv-sorozat indult meg, amelynek célja „a tudományokat mai színvonalukon előadó művek által a tudományos műveltség terjesztése.” Ennek egyik darabja az az 1896-ban kiadott kötet, amelynek szerzője *Theodule Armand Ribot* (1839–1916), a francia pszichológia megalapozója. *Holló István* fordította „A lelki átöröklés” magyar címen kinyomtatott kötetet. A fordítói előszó a munka egyik legfőbb érdeméeként azt emeli ki, hogy minden művelt ember érdeklődését felkelti majd, nemcsak témája, hanem közérthető előadásmódja okán is, miközben a filozófia és az élettan legnagyobb problémáit tárja föl.

A Királyi Magyar Természettudományi Társulat a 19. század utolsó harmadában találta meg kiadványai valódi, népszerűsítő stílusát. Ehhez igazi segítséget a tudományos-népszerűsítő előadás-

* Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár, 1023 Budapest, Török u. 12.

sorozatok nyújtottak. Kiadványaik hamarosan keresetté váltak az általános műveltségű olvasók körében is. A Természettudományi Könyvkiadó Vállalat gondozásában, a Magyar Tudományos Akadémia anyagi támogatásával két kötet is jelent meg ebben az esztendőben, mindkettő a Természettudományi Társulatban tartott előadások gyűjteményes közreadása volt. *Thanhoffer Lajos*: Előadások az anatómia köréből és *Klug Nándor*: Az érzékszervek élettana c. munkája színvonalas, a legkorszerűbb forrásokra hivatkozó, szép kivitelű illusztrációkat tartalmazó kiadvány volt.

Nil Filatov (1847–1902) orosz gyermekgyógyász könyve sok tekintetben számított újdonságnak. A gyermekbetegségek kórisméje és tünettana című munkát *Demjanovich Emil* fordította, a *Dobrowsky Ágoston* és *Franke Pál* nevével fémjelzett, egyre jelentősebbé váló kiadó nyomtattatta ki. Újdonság volt, mivel az orosz szakirodalom eddig nem volt ismert hazánkban. Hézagpótló volt, mert gyermekgyógyászati témájú, korszerű kézikönyv, mondhatni, nem jelent meg nálunk. Előadásmódja is sok tekintetben számított újszerűnek, mert „az ismertetés a tünetekből folyik s így a kezdő orvosnak leginkább megadja azt az útbaigazítást, a mire neki a gyakorlatban szüksége van...”

1865 óta jelentek meg a Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat gondozásában orvosi kézikönyvek. Ezek azonban kezdetben zömmel nagyírú külhoni szerzők munkáinak magyar fordításai voltak. Ugyanakkor egyre sürgetőbb igény jelentkezett eredeti magyar művek közreadására. Éppen ezért nagy várakozás előzte meg A belgyógyászat kézikönyvének megjelenését. A hat vastkos kötet 1894–1899 között került ki a nyomdából, 1896-ban a harmadik – az emésztési szervek megbetegedéseit taglaló – kötete. A kézikönyv egyes fejezeteit a kor legnevesebb magyar tudósai írták, a szerkesztői munkálatokat *Bókay Árpád*, *Kétly Károly* és *Korányi Frigyes* vállalta számos rész kérdés feldolgozása és megírása mellett.

Az előszó legfontosabbnak emeli ki, hogy a szerzőknek sikerült egy fejtegetésekbe bocsátkozó kézikönyvet írni, vagyis „...egymással szembe vannak állítva és bírálva az eltérő nézetek, indokolva a következtetések...” A források pontos megjelölése által „...lehetővé van téve, hogy az olvasó... utánvizsgáljon és a következtetést ellenőrizze...” Jelentős momentum a hazai tapasztalatok feldolgozása, hiszen az eddigi fordítások – bármennyire is kiváló eredeti munkát ültettek át magyarra – nélkülözték az önálló, ismert beteganyagra, honi terápiás lehetőségekre alapozott ismereteket. A hangsúlyt a gyakorlatiasságra helyezték, a betegágy melletti klinikumra.

A kézikönyv megjelenését nagy érdeklődéssel várták, mindamellett eddigelé szokatlan segítőkészséget tanúsítottak a könyvkiadók is. Mindezt az előszóban így fogalmazták meg a szerkesztők: „...kézikönyvünk kiadására a budapesti könyvkiadó cégeknek egy egész sora készséggel ajánkozott; mi a Dobrowsky és Franke kiadó uraknak és a Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulatnak együttes ajánlatát fogadtuk el, mint olyant, mely a nagy munka kiadásának sorsát teljesen biztosítja, egyrészt a kiadó urak buzgósága, másrészt a Társulat hatalmas megerősödése folytán.”

Valódi ünnepi összeállítás a *Hőgyes Endre* szerkesztésében kibocsátott Emlékkönyv a budapesti Kir. Magyar Tudomány-Egyetem Orvosi karának múltjáról és jelenéről c. munka, amely szintén a Magyar Orvosi Könyvkiadó Vállalat gondozásában látott napvilágot. Jól szervezett összmunka eredményeként gyűjtötték össze az orvosi kar történetének hiteles, levéltári anyagra támaszkodó históriáját. Mind a mai napig nélkülözhetetlen forrás mindazok számára, akik a magyar orvosképzés múltját kutatják.

„A munka megírásában részt vettek a kar összes tanárai... a kari tanárokon kívül... felkértem még a bölcsészeti kar azon tanárait is, a kik az orvosi tanításban ez idő szerint részt vesznek... A kar történetének... összeállításánál főképen a kari levéltár okmányai szolgáltak alapul” – írta *Hőgyes* az előszóban.

A díszes borítású, gazdag illusztrációs anyaggal kiegészített kötet közreadása egyik program-pontja volt az orvosi kar azon vállalásainak, amelyekkel a vallás- és közoktatási miniszter felkérésére be kívánt kapcsolódni az ezredéves megemlékezésekbe.

A néhány kiragadott példa érzékelteti a millennium évében megjelent orvostudományi szak-könyvek magas színvonalát.

IRODALOM:

1. A belgyógyászat kézikönyve. Szerk.: *Bókay Árpád, Kétly Károly, Korányi Frigyes*. 1–6. köt. Budapest, Magyar Orvosi Könyvkiadó Társaság, 1894–1899. idézet: 1. köt IV–V. p.
2. *Filatov, Nil*: A gyermekbetegségek kórisméje és tünettana. Ford. *Demjanovich Emil*. Bp. Dobrowsky és Franke, 1896. 5–6. p.
3. Emlékkönyv a budapesti Kir. Magyar Tudomány Egyetem Orvosi Karának múltjáról és jelenéről. Írta és szerk.: *Hőgyes Endre*. Budapest, Athenaeum, 1896. VII. p.
4. *Klug Nándor*: Az érzékszervek élettana. Budapest, Franklin, 1896.
5. *Ribot, Theodule Armand*: A lelki öröklés. Ford. *Holló István*. Budapest, MTA Könyvkiadó Váll., 1896.

A Pázmány Péter Tudományegyetem
Orvostudományi Karánál a Semmelweis
Orvostudományi Egyetemig
(Az alapítás évtizedei)